

“ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם” פתרון החידה מה שפתח רשב"י פרשה זו: “אלין אינון סדורין דגלגולא - דינין דנשמתין”

אדם כלול מד' יסודות: אש רוח מים עפר

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה, על פי מה שכתב רבינו חיים וויטאל ב"שער הכונות" (שבת ענין השלחן דף עב טור א) בשם רבו האריז"ל: "ענין השלחן ראיתי למורי ז"ל שהיה חושש ומקפיד מאד וזהיר לאכול בשלחן של ד' רגלים כדוגמת שלחן שבבית המקדש". ונראה לבאר ענין השלחן של ד' רגלים על פי יסוד גדול ממשנתו הטהורה של רבינו חיים וויטאל ב"שערי קדושה" (חלק א שער א) בשם רבו האריז"ל.

ותוכן דבריו הקדושים על פי הידוע שהקב"ה ברא את האדם כלול מד' יסודות: אש, רוח, מים, עפר, המכוונים כנגד ד' אותיות השם הוי"ה, ואם לא היה אדם הראשון חוטא באכילת עץ הדעת, היו גופו ונפשו שלמים בתיקון ארבעה היסודות והיה חי לעולם, אבל כשחטא בעץ הדעת נתערבו הטוב והרע בד' יסודותיו, ומאז נגזרה עליו מיתה מחמת התפרדות היסודות זה מזה. והנה מעט מלשון קדשו:

“ודע כי אחר שחטא אדם הראשון ואכל מעץ הדעת טוב ורע, חוברו נפשו וגופו גם הם כל אחד מטוב ורע, וזו היא ענין זוהמת הנפש שהטיל בחוה ובאדם, ועל ידי הרע והזוהמא שהטיל בהם גרמו להם חלאים ונגעים ומיתה לנפשם ולגופם, וזהו שכתוב (בראשית ב-יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות - מיתת הנפש ומיתת הגוף...”

וכבר נתבאר כי בכל העולמות היה עירוב טוב ורע, ונמצא כי גם בנפש האדם היה כן, כי הלא חוצבה מן ארבע יסודות רוחניים שמהם נוצרו כל העליונים והם ארבע אותיות שם הוי"ה ברוך הוא, ועל זה נאמר (יחזקאל לז-ט) מארבע רוחות בואי הרוח וגו', וזו הנקרא נפש האדם עצמו מצד הטוב.

ואילו “משפטים” הן המצוות השכליות שיש להן טעם, כמו שפירש רש"י על הפסוק (ויקרא יח-ד): “את משפטי תעשו - אלו דברים האמורים בתורה במשפט, שאלו לא נאמרו היו כדאי לאומרו. ואת חקותי תשמרו - דברים שהם גזירת המלך, שיצר הרע משיב עליהם למה לנו לשומרו... כגון אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת”.

הנה כי כן מאחר שכתוב כאן: “ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם”, מזה למד רש"י לפרש דברי רבי עקיבא, כי בכך נצטווה משה ללמד את ישראל גם טעמי המצוות שיהיו מובנים להם בבחינת “משפטים”. ויש לומר כי מכאן המקור לדברי הרמב"ם שכתב (הלכות מעילה פ"ח ה"ח): “ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כוחו”. דקדק לומר: “במשפטי התורה”, כי דבר זה נלמד ממה שכתוב: “ואלה המשפטים”.

אלא שעתה מוטלת עלינו חובת הביאור, מה ראה רבי עקיבא על ככה להמשיל הציווי ללמד לישראל טעמי המצוות: “כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם”, כי אם הכוונה להמשיל טעמי המצוות למאכלים שיש בהם כל מיני טעמים, הרי עיקר המשל הוא על המאכלים עצמם ולא על “שלחן ערוך”, ומהו ההבדל אם הם מונחים על “שלחן ערוך” או על מקום אחר.

ובאמת שאלה זו יש לשאול גם על מה ששינוי בגמרא (ברכות נה): “כל זמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו”. וצריך ביאור מדוע מכנים חכמינו ז"ל את עבודת האכילה בתואר: “שלחנו של אדם”, שעליו מעמידים את המאכלים, והיה ראוי יותר לכנות עבודת האכילה בתואר: “סעודתו של אדם” וכדומה. זאת ועוד צריך להבין מהו הכח של “שלחנו של אדם”, שהוא מכפר כמזבח שהקריבו עליו קרבנות.

בפרשתנו פרשת משפטים (שמות כא-א): “ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם”. ומפרש בתרגום אונקלוס: “ואלין דיניא די תסדר קדמיהון”. פירוש, ואלו הדינים אשר תסדר לפניהם. ובדרך הפשט כוונתו על משפטי הדינים וההלכות שנזכרו בכל הפרשה. אולם בזוהר הקדוש (פרשתנו צד.) מגלה לנו התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי פירוש חדש בדברי התרגום, שכוונתו על משפטי הדינים והעונשים של גלגולי הנשמות:

“פתח רבי שמעון ואמר, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, תרגום ואלין דיניא דתסדר קדמיהון, אלין אינון סדורין דגלגולא - דינין דנשמתין, דאתנדנו כל חד וחד לקבל עונשיה”. פירוש: “אלו הם סדרי הגלגולים - דינים של הנשמות, שנידון כל אחד ואחד לקבל את עונשו”. וכבר נתייגעו המפרשים איפה מצינו כאן בפסוק: “ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם” רמז על העונש של גלגולי נשמות. זאת ועוד, על איזה “סדר” של גלגולי נשמות מדובר כאן.

“להבינם טעמי הדבר ופירושו”

נקדים מה שפירש רש"י ומקור הדבר במכילתא מדברי התנא רבי עקיבא: “ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם - אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכך נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם”. כלומר כאן נצטווה משה רבינו ללמד את ישראל, לא רק את ההלכות של המצוות עצמן אלא גם את טעמי המצוות.

ויש לומר כי רבי עקיבא דרש לפרש כן, על פי הידוע כי “חוקים” הן המצוות שאין להם טעם,

רש"י: "אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם", מדוע הביא רש"י משל משלחן

**תיקוני זוהר: תכלית הקרבת הקרבן לתקן את כל ד' היסודות
אש רוח מים עפר שנפגמו על ידי החטא**

**מזבח אדמה יסוד העפר, וידי על הקרבן יסוד הרוח,
מלח על הקרבן מיסוד המים, אשר על המזבח מיסוד האש**

**האריז"ל הקפיד לאכול על שלחן של ד' רגלים,
כדי לתקן בעבודת האכילה ד' יסודות שנפגמו בחטא**

ארבעה יסודות בהקרבת הקרבן

ונראה להוסיף תבלין לבאר לפי זה איפה מצינו רמז על תיקון ד' היסודות בהקרבת הקרבן: יסוד האש נתקן על ידי האש על המזבח ששרף את הקרבן.

יסוד הרוח שהוא הדיבור כנ"ל נתקן על ידי הוידי, שהיה החוטא מתוודה בדיבור על הקרבן.

יסוד המים נתקן על ידי המלח שהיו מקריבים על הקרבן, ככתוב (ויקרא ב-יג): "על כל קרבנך תקריב מלח". ופירש רש"י: "שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח וניסוך המים בחג".

יסוד העפר נתקן על ידי המזבח עצמו שהיה מעפר, כמו שכתוב (שמות כ-א): "מזבח אדמה תעשה לי". וזהו שפירש רש"י על הכתוב (בראשית ב-ז): "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה - נטל עפרו ממקום שנאמר בו מזבח אדמה תעשה לי, הלאי תהא לו כפרה ויוכל לעמוד".

יומתק לצרף בזה מה שכתב ב"קדושת לוי" (פרשת שמיני ד"ה ואל בני ישראל תדבר לאמר) לבאר הטעם על מה שמבואר בגמרא (פסחים צו.) כי קרבן "טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה", פירוש שצריך ביקור ארבעה ימים שלא יהיה בו מום, ומבאר הענין כי בד' ימים אלו היה צריך להכין עצמו, לקדש את ד' יסודותיו להוציא אותם מבחינת בהמה לבחינת אדם, ובלשון קדשו:

"והנה משום הכי צוה הקב"ה לטעון ביקור לקרבן, כי כשהקריבו קרבן הצריכו לחשוב שהקרבן יהיה חלף עצמו, וכאילו הוא עצמו הקריב עצמו. והנה יש ד' יסודות בבהמה, ולכן בכל יום ויום היה הביקור להוציא אותו מיסוד

מאשא ורוחא מעפרא... וכד חב בהון אתפרשן יסודין ואית בהון מחלוקת דאיהו פרודא, וסליק שם ה' מנייהו, ועאל יצר הרע דאיהו סמא"ל שטן, דה' לא שריא בפרודא, ורזא דמלה (הושע י-ב) חלק לבם עתה יאשמו.

ובגין דא צריך קרבנא מאלין מינין דחב בהון, לקרבא בהון אינון ארבע יסודין דאית בהון פרודא, ובההוא זמנא דמתקרבין יסודין דא לגבי דא, מיד נחית קודשא בריך הוא עלייהו וברח שטן, ואי לא ברח הא אשא דקרבנא אוקיד ליה, הדא הוא דכתיב (ויקרא ו-ה) והאש על המזבח תוקד בו... ובגין דא אוקמוהו מארי מתניתין (תענית ל:): עוונותיו של אדם חקוקים לו על עצמותיו... ועלייהו אתמר (ויקרא א-ב) אדם כי יקריב מכם קרבן, מכם ודאי".

ובתרגום ללשון קדוש:

"כאשר פוגם אדם בארבעה יסודות שלו כאילו פוגם בנפשו, זהו שכתוב (במדבר ו-יא) [וכפר עליו] מאשר חטא על הנפש, ובאותו זמן מתפרד יסוד האש מיסוד המים ויסוד הרוח מיסוד העפר... וכאשר הוא פוגם בהם מתפרדים היסודות ויש בהם מחלוקת שהוא הפירוד, ומסתלק שם ה' מהם, ונכנס יצר הרע שהוא סמא"ל שטן, כי אין ה' שורה במקום שיש פירוד, וזהו סוד הכתוב (הושע י-ב) חלק לבם עתה יאשמו.

ולכן צריך להביא קרבן מאותם המינים שפגם בהם, כדי לקרב על ידם ארבעת היסודות שיש בהם פירוד, ובאותו זמן שמתקרבם היסודות זה כלפי זה, מיד שורה הקב"ה עליהם והשטן בורח, ואם אינו בורח אז אש הקרבן שורפת אותו, זהו שכתוב (ויקרא ו-ה) והאש על המזבח תוקד בו... ולכן קבעו בעלי התלמוד (תענית ל:): עוונותיו של אדם חקוקים לו על עצמותיו... ועליהם נאמר (ויקרא א-ב) אדם כי יקריב מכם קרבן, מכם ודאי".

והנה גם את זה לעומת זה עשה האלקים, והוא הנקרא אדם בליעל, כולל ארבעה אבות נזיקין, וארבעה מראות נגעים, מן ארבעה יסודות הרעים, ומשם נמשכה נפש רעה אל האדם הנקרא יצר הרע, וכשתגבר נפש זו על נפש הטובה יבוא אליה נזקין ונגעים וחלאי הנפש, ואם תתגבר יותר תמיתנו".

בדרך זו הוא ממשיך לבאר (שם שער ב) איך כל המדות שבאדם שורשן מד' יסודותיו, המדות הרעות מחלק הרע שבד' יסודותיו, והמדות הטובות מחלק הטוב שבהם, וכמו שהוא מפרט והולך בלשון קדשו:

"דע כי כל המדות הרעות מושרשות בארבע מדרגות נפש היסודית מצד הרע והקליפה אשר בה, ולכן כל המדות הרעות נחלקות לארבעה מינים וזה פרטם:

יסוד האש, ממנו נמשכת הגאווה הנקראת גסות הרוח... ובכללה הכעס... יסוד הרוח, ממנו נמשך דיבור הנקרא שיחה בטילה... יסוד המים, ממנו תאוות התענוגים, כי כן המים מצמיחין כל מיני תענוג... יסוד העפר, ממנו מדת העצבות בכל פרטיו. ותולדתה אחת, והוא העצלות לקיים התורה והמצוות...

והפכם הם ארבע מדות טובות, נמשכות מארבעה יסודות הטוב שבנפש היסודית, והם הענוה שהיא תכלית השפלות... [תיקון יסוד האש שממנו הגאווה]. והשתיקה כאלם לא יפתח פיו לבד בעסק תורה ומצוות... [תיקון יסוד הרוח שממנו הדיבור]. והמיאוס בכל תענוגי הגוף ומותריו המוכרחים, [תיקון יסוד המים שממנו התאוה]. והשמחה התדירית בחלקו, כי כל דעבדין מן שמיא לטב, וגם לזרז עצמו בתכלית השמחה בעבודת קונו, [תיקון יסוד העפר שממנו העצבות], וכמו שכתוב (תהלים קיט-קסב) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב".

תכלית הקרבת הקרבן לתקן ארבעה היסודות

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מה שמבואר בתיקוני זוהר (תיקון כד קלט:), כי תכלית הקרבת הקרבן היא לתקן מה שפגם על ידי עוונותיו בארבעה יסודותיו: "אש רוח מים עפר". ונביא מעט מלשון קדשו:

"כד חאב בר נש בארבע יסודי דיליה כאלו חאב בנפשא, הדא הוא דכתיב (במדבר ו-יא) [וכפר עליו] מאשר חטא על הנפש, ובההוא זמנא אתפרש מיא

(ויקרא כ-כה) ולא תשקצו את נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל אשר תרמוש האדמה אשר הבדלתו לכם לטמא, אם כן כולם לתועלתנו בלבד, וזה כמו שאמר אליהוא (איוב לה-ו) אם חטאת מה תפעל בו, ורבו פשעיך מה תעשה לו, ואמר (שם שם-ז) או מה מידך יקח, וזה דבר מוסכם בכל דברי רבותינו.

ולפי דברינו הביאור בזה, כי תכלית קיום המצוות היא "לצרף את הבריות" ארבעת היסודות שבהם, אשר כפי שכבר למדנו מדברי רבינו חיים וויטאל כל המדות שורשן בד' יסודות הללו, לכן ראוי להתבונן בטעמי המצוות, כדי להכניע על ידי קיום המצווה חלק הרע שבאחד מד' היסודות.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מה שפירש רש"י מדברי רבי עקיבא, שצריך ללמד את ישראל טעמי המצוות: "כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם", כי כמו בשלחן הערוך לאכול צריך שיהיו בו ד' רגלים כמו שהיה בשלחן בית המקדש, כדי לרמז על תיקון ד' היסודות בשלחן של אדם שהוא במקום קרבן, כן מטעם זה צריך ללמד את ישראל טעמי המצוות, כדי שיתקנו בקיום המצוות ד' יסודות אלו.

יסוד נפלא בענין הגלגול

בדרך זו במסילה נעלה לבאר דברי רשב"י שפתח פרשה זו בעניני גלגולי נשמות: "פתח רבי שמעון ואמר, ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, תרגום ואלין דיניא דתסדר קדמיהון, אליו אינון סדורין דגלגולא דינין דנשמתין, דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשיה", על פי שהזמין הקב"ה לידינו רעיון נשגב בענין הגלגול שמצוה לפרסמו, בספר "בינת יששכר" (מאמר דרך נשר) להרה"ק ר' יששכר בער בלאך זצ"ל [הזכירוהו הגה"ק החיד"א וה"בני יששכר"], וה"חתם סופר" העיד עליו: "איש אלקים קדוש", והנה הם תוכן דבריו הקדושים.

ידוע מה שמבואר בזה הקדוש ובדברי המקובלים הראשונים והאחרונים, שהקב"ה מוריד את האדם החוטא כמה פעמים בגלגול, כדי שיתקן את כל אשר פגם בבחינת (שמואל ב יד-ד): "וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נידח". מתמה על כך ה"בינת יששכר" איזו תועלת להביא את האדם בגלגול, הלא יתכן שגם בגלגול לא רק שלא יתקן את אשר פגם, אלא עוד יוסיף שבר על שבר בעוונות שלא היו לו בגלגול הקודם, נמצא כי יותר טוב שלא היה בא כלל בגלגול.

קושיית הבינת יששכר: איזו תועלת יש בגלגול, הלא יתכן שלא יתקן אשר פגם אלא יחטא ויקלקל יותר

בכל גלגול בורא הקב"ה אדם עם טבע הפוך שהיה לו בגלגול הקודם, כדי שיוכל לתקן בקלות מה שפגם

ביאור דברי התיקוני זוהר שהחוטא מתגלגל רק ג' פעמים, ואם לא יתקן אזי הוא מתגלגל בבעלי חיים

החוטא מתגלגל בעולם ג' פעמים, כל פעם עם התגברות של אחד מד' היסודות הפוך ממה שהיה לו בגלגול הקודם

ועתה בא וראה כי יסוד נפלא זה למדנו מדברי הרמב"ם (הלכות תמורה פ"ד הי"ג), כי ראוי להתבונן בטעמי התורה כדי "לתקן הדעות וליישר כל המעשים", והנה הדברים בלשון קדשו:

"אף על פי שכל חוקי התורה גזירות הם, כמו שביארנו בסוף מעילה, ראוי להתבונן בהן, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם, הרי אמרו חכמים הראשונים שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה... וכל אלו הדברים כדי לכופ את יצרו ולתקן דעותיו, ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה, לתקן הדעות וליישר כל המעשים, וכן הוא אומר (משלי כב-כ) הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת, להודיעך קושט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשולחך".

וכן כתב הרמב"ן (דברים כב-ו) לבאר מאמר המדרש (ב"ר מד-א): "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות, וכי מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף, הוי לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות". ומבאר הרמב"ן כי תכלית המצוות היא לזכך את המדות הרעות של האדם, והנה מעט מדבריו בלשון קדשו:

"שאינ התועלת במצות להקב"ה בעצמו יתעלה, אבל התועלת באדם עצמו למנוע ממנו נזק או אמונה רעה או מדה מגונה, או לזכור הנסים ונפלאות הבורא יתברך ולדעת את השם, וזהו 'לצרף בהן', שיהיו ככסף צרוף, כי הצורף הכסף אין מעשהו בלא טעם, אבל להוציא ממנו כל סיג, וכן המצוות להוציא מלבנו כל אמונה רעה ולהודיענו האמת ולזכרו תמיד..."

כי המצוות המעשיות כגון שחיטת הצואר למדנו המדות הטובות, והמצוות הגדורות במינין לזקק את נפשותינו, כמו שאמרה תורה

הבהמה, עד שיצא מיסוד הבהמה כדי שיהיה חשוב כאדם עצמו".

מעתה יאירו עינינו להבין מעט מזעיר, מה שהקפיד רבינו האריז"ל לאכול דוקא על שלחן של ד' רגלים כמו שהיה בשלחן של בית המקדש, כי מאחר שבזמן הזה שלחנו של אדם מכפר עליו במקום המזבח, כמאמר הגמרא הנ"ל: "כל זמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שלחנו של אדם מכפר עליו". כי כבר נתבאר שבהקרבת הקרבן על המזבח היו בו כל ד' היסודות, לכן השלחן שהוא בבחינת מזבח כפרה היו בו ד' רגלים, לרמז על ד' יסודות האדם שצריכים תיקון וכפרה.

תכלית לימוד טעמי המצוות לתקן את ד' היסודות

בדרך המלך נלך לבאר לפי זה מה שפירש רש"י מדברי רבי עקיבא: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם - אמר לו הקב"ה למשה, לא תעלה על דעתך לומר, אשנה להם הפרק וההלכה ב' או ג' פעמים, עד שתהא סדורה בפיהם כמשנתה, ואיני מטריח עצמי להבינם טעמי הדבר ופירושו, לכן נאמר אשר תשים לפניהם, כשלחן הערוך ומוכן לאכול לפני האדם". וכבר עמדנו על כך מה ראה להמשיל טעמי המצוות לשלחן הערוך.

אך לפי האמור נראה לבאר הענין בזה, כי בהשקפה ראשונה לכאורה יותר טוב שיקיים האדם את כל המצוות בלי שום טעם כי אם כגזירת המלך בבחינת "חוקים", אולם מאחר שתכלית המצוות היא לתקן ולקדש את ד' היסודות אשר רוח מים עפר שאדם מורכב מהם, לכן צריך שיתבונן האדם בטעמי המצוות, כדי שישכיל להבין איזה מן היסודות הוא צריך לתקן על ידי מצוה זו, ומטעם זה צוה הקב"ה למשה שילמד את ישראל טעמי המצוות.

עדן. אולם אם יקלקל גם בגלגול הראשון ליפול ברשת המדות הרעות הנמשכות מיסוד המים שהן התאוות החמדה והקנאה, יביא אותו הקב"ה שוב בגלגול שני בגוף שמתגבר אצלו יסוד הרוח ולא יסוד המים, כדי שלא ימשך אחרי המדות הרעות הנמשכות מיסוד האש והמים, שכבר נמשך אחריהם בשני גלגולים הקודמים.

והיה אם תיקן בגלגול השני מה שפגם בגלגולים הקודמים הרי טוב, אולם אם קלקל שוב משום שנפל ברשת המדות הרעות הנמשכות מיסוד הרוח, שהן דברים בטלים, לשון הרע, שקרים ודברי חנופה, אזי מביא אותו הקב"ה בגלגול שלישי בגוף כזה שמתגבר אצלו יסוד העפר, כדי שלא ימשך אחרי המדות הרעות הנמשכות מיסוד האש והמים והרוח, אשר פגם בהם בשלושה גלגולים הקודמים.

אם תיקן את אשר פגם בגלגולים הקודמים הרי טוב, ואם לא תיקן אלא קלקל משום שנמשך אחרי המדות הרעות הנמשכות מיסוד העפר שהן העצבות והעצלנות, שוב אין שום תועלת להביא אותו בגלגול פעם רביעית, שהרי הוא כבר היה בעולם ד' פעמים, כל פעם בגוף אחר שנתגבר אצלו יסוד אחר מד' היסודות, ומאחר שכל זה לא הועיל לו שיתגבר על מדותיו הרעות, איזו תועלת יש להביא אותו שוב בגלגול אדם.

מעתה הרחיב לנו ה' להבין מעט מזעיר עומק חכמתו של רשב"י שפתח ואמר: "אלה המשפטים אשר תשים לפניהם... אליו אינון סודו דגלגולא - דינין דנשמתין, דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשיה". כי הלך בזה בשיטתו של רבי עקיבא רבו, שדרש את הפסוק: "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", כי בכך נצטווה משה ללמד את ישראל טעמי המצוות: "כשלחן הערוך" שיש לו ד' רגלים, "ומוכן לאכול לפני האדם", לתקן את ד' היסודות שאדם כלול מהם.

לכן מפרש רשב"י כי התועלת בכך היא להינצל מסדר הגלגולים, שאם לא הצליח אדם לתקן את ד' היסודות שבו, הרי הוא מתגלגל ג' פעמים כדי שיתגברו עליו כל פעם אחת מד' היסודות, ומזה נשכיל להבין התועלת הגדולה לדעת את טעמי המצוות, כדי שנזכה לתקן על ידי המצוות את כל ד' היסודות ולא נצטרך לבוא בגלגול שלוש פעמים.

כן הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר, עוד לא יתגלגלו כי אם בחיות ובבהמות טהורים וטמאים, הקל הקל קודם. וזהו שאמר פעמים שלוש עם גבר, משם והלאה בבהמה. ומי שלא ירד לסוף דעת האלהי רשב"י ע"ה, חשב שהוא ז"ל הרחיקו, והמתבונן בדבריו יבין כי הוא ז"ל הקריב מציאותו".

אמנם עדיין מוטלת עלינו חובת הביאור, מדוע מביא הקב"ה את האדם בגלגול רק שלוש פעמים, ובפשטות הכוונה בזה על פי המבואר (שבת סא: ועוד) כי דבר שחזר על עצמו שלוש פעמים הוא חזקה. הנה כי כן מטעם זה אם לא תיקן החוטא בגלגול ג' פעמים, הרי זו חזקה ששוב לא יתקן בגלגול אדם, עד שיתגלגל תחילה בבעלי חיים ויסבול יסורים קשים, כמו שכתב ב"חרדים" (מצות ל"ח פרק ז): "ודע שאמרו המקובלים שאף על פי כשמתגלגל אדם בצורת אדם אינו יודע בגלגולו ראשון, מכל מקום כשמתגלגל בצורת בהמה חיה או עוף הוא יודע בגלגולו ראשון, ומיצר ומצטער איך ירד משמים מצורת אדם לצורת בהמה".

שלוש פעמים גלגול להשלים ד' היסודות

אך לפי דברי ה"בינת יששכר" יאירו עינינו וישמח לבנו להבין, מדוע הקב"ה מביא את האדם בגלגול רק ג' פעמים, כי אם נצרף גם מה שנברא בפעם הראשונה בעולם, נמצא שעם ג' הגלגולים היה בעולם הזה ד' פעמים, והכוונה בזה כדי שיתקן בכל אחד מהם אחד מד' היסודות: אש, רוח, מים, עפר, והנה הוא סדר הגלגולים לפי חשבון ד' היסודות.

למשל אם כשנברא אדם תחילה בעולם נתגבר אצלו יסוד האש, ועל ידי זה נפל בפח של המדות הרעות הנמשכות מיסוד זה - גאווה כעס וקפדנות, הרי כאשר יביא אותו הקב"ה בגלגול הראשון, יכניס אותו בגוף שמתגבר אצלו יסוד המים שהוא היפך יסוד האש, ועל ידי זה לא ימשך אחרי המדות הרעות הנמשכות מיסוד האש, ולכן יש לו תקוה לתקן את אשר פגם בגלגול הקודם.

והנה אם יתקן את אשר פגם בגלגול הקודם, יזכה לעלות אחרי פטירתו למקום מנוחתו בן

ותירץ על פי הידוע כי שורש החטא הוא מן המדות הרעות הטבועות באדם מבטן ומלידה, כגון מי שנולד במדת הגאווה, הרי היא גורמת לו לרדוף אחרי הכבוד ולקנא בכל מי שגדול ממנו, ומי שנולד במדת הקמצנות, הרי היא גורמת לו למעט במצות צדקה ובגמילות חסדים, וכן כל אחד ואחד שורש עוונותיו במדות הרעות שהוא מושרש בהן מבטן מלידה.

לפי זה אומר ה"בינת יששכר", כי כשהקב"ה מביא את הנפש החוטאת בגלגול כדי לתקן אשר פגמה, מוריד אותה הקב"ה בגוף שמדתו הפוכה מן המדה שהיתה לו בגלגול הקודם וגרמה לו לחטוא, כגון אם בפעם הראשונה היתה לו מדת קמצנות, הוא מתגלגל בגוף שיש לו מדת הפזרנות, ואם היתה לו מדת הגאווה, הוא מתגלגל בגוף שהוא מטבעו עניו ושפל ברך, נמצא שהוא רחוק מהפסד וקרוב לשכר, לתקן מה שפגם בגלגול הקודם עכ"ה"ק.

הקב"ה מביא בגלגול אדם רק ג' פעמים

רחש לבי דבר טוב לבאר על פי הקדמה נפלאה זו מה שכתבו המקובלים ומקור הדבר בתקוני זהר (תיקון לב דף ע"ו), שהקב"ה מביא את נפש האדם החוטא בגלגול רק שלוש פעמים ולא יותר, ואם לא תיקן את הפגם בשלושה גלגולים שוב אין לו תיקון כי אם בגיהנם. ומפרש התיקוני זוהר שענין זה נרמז בכתוב (שמות כא-יא): "ואם שלש אלה לא יעשה לה ויצאה חנם אין כסף".

וזהו סוד הכתוב (איוב לג-כט): "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר". רק שלוש פעמים פועל הקב"ה להביא את נפש החוטא בגלגול, ואסמכוהו גם כן על הכתוב (עמוס ב ד): "כה אמר ה' על שלושה פשעי יהודה ועל ארבעה לא אשיבנו". פירוש, רק ג' פעמים מביא הקב"ה את האדם בגלגול על פשעיו, אבל בפעם רביעית "לא אשיבנו" אין הקב"ה משיבו בגלגול לעולם הזה.

חידוש נפלא זה מובא בשל"ה הקדוש (פרשת כי תצא בתורה אור אות ג) מכתב יד קדשו של המקובל האלקי רבי שלמה אלקביץ זי"ע:

"ואלה המתגלגלים כאשר לא שבו אל השם שלוש פעמים, כמוזכר בדברי אליהו (איוב לג-

לרפואה שלימה של הגאון רבי שלום חיים בן עליזה שליט"א נדבת דר. רפאל ולימור מהדב הי"ו

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com